

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ВКЛАДНИКІВ БАНКІВ-БАНКРУТІВ

Питання захисту прав вкладників банків-банкрутів в Україні сьогодні актуальні найбільше. За інформацією прес-центру Національного банку України (далі за текстом - НБУ) станом на 1 січня 2017 року у реєстрі учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб нараховувалось 99 банків – учасників. З 2014 р. лише один банк – ПАТ «КБ «Промекономбанк» виконав усі свої боргові зобов'язання на 100%. Постає питання: яка вірогідність отримання вкладниками банків-банкрутів своїх коштів за договорами банківського вкладу, якщо вже є рішення на їх користь, але виконавчою службою вкладнику повертається наказ про примусове виконання з підстав відсутності майна (коштів), на яке може бути звернено стягнення.

Серед основних причин неплатоспроможності банків є:

1) нежиття власником банку своєчасних, дієвих і достатніх заходів для поліпшення фінансового стану банку та приведення діяльності у відповідність до вимог законодавства України;

2) недотримання вимог щодо ідентифікації банком пов'язаних сторін;

3) непогашені кредити, видані юридичним особам – потенційно пов'язаним сторонам;

4) порушення угод з рефінансування НБУ;

5) шахрайство з боку власників та співробітників банку.

Аналізуючи чинне законодавство України та судову практику, пропонуємо розглянути деякі інші варіанти законного захисту своїх прав та інтересів на прикладі окремих банків, що знаходяться в процедурі ліквідації.

Одним із способів є подання до Господарського суду позовної заяви до НБУ про відшкодування шкоди. Що мається на увазі. Укладаючи договір банківського вкладу з банком і розміщуючи на ньому власні грошові кошти, вкладник виходив з того, що банк є потужною банківською установою, яка має високий рівень ділової репутації. Крім того, вкладник розраховував, що діяльність банку буде контролюватися НБУ, і у випадку порушення банком норм чинного законодавства, будуть вжиті належні заходи реагування з боку держави в особі НБУ, оскільки статтею 55 Закону України «Про Національний банк України» встановлено, що головна мета банківського регулювання й нагляду – це безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів. Таке підтверджується і статтею 67 Закону України «Про банки і банківську діяльність». Банківський нагляд здійснюється у формі інспекційних перевірок і дистанційного нагляду. Тобто, саме НБУ, здійснюючи свої прями обов'язки щодо контролю за банківською системою, повинен вживати всіх заходів, щоб запобігти ймовірності банку стати проблемним або неплатоспроможним.

Крім того, стаття 56 Конституції України проголошує право кожного на відшкодування за рахунок держави або органів місцевого самоврядування мате-

ріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб під час здійснення ними своїх повноважень.

Прямими статтями є ст. 1166 Цивільного кодексу України, яка вказує, що майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень, відшкодовується державою, АР Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цих органів (ч. 1 ст. 1173 Цивільного кодексу України).

Моніторинг неплатоспроможних банків показав, що значна частина банків мали фінансові проблеми ще за два-три роки до віднесення їх до категорії неплатоспроможних. Тобто, кожного року банки подавали свої фінансові звіти, але НБУ їх ігнорував, або надавав невиправдану кількість місяців/років для здійснення заходів по забезпеченню ліквідності, або здійснював рефінансування вже «померлої» банківської установи. Юридичною мовою це називається протиправною бездіяльністю НБУ.

Наприклад, відповідно до ухвали Солом'янського районного суду міста Києва від 31 травня 2015 р., Національне антикорупційне бюро продовжує досудове розслідування кримінального провадження № 5201600000000119 від 27 травня 2016 р., в рамках якого детективи НАБУ встановили, що в період 2014-2015 рр. службові особи НБУ, діючи умисно, зловживаючи своїм службовим становищем в інтересах третіх осіб, за попередньою змовою зі службовими особами ПАТ «Банк «Київська Русь», ПАТ «КБ «Південкомбанк», ПАТ «Міський комерційний банк», ПАТ «Автокразбанк», ПАТ «Терра Банк», АТ «Дельта Банк», КБ «Хрещатик», АТ «Банк «Фінанси та Кредит», АТ «Фінростбанк», ПАТ «Інтеграл-Банк» розтратили кошти НБУ на суму понад 12 млрд. грн. на користь цих комерційних банків шляхом їх незаконного рефінансування.

Аналогічною є ухвала Печерського районного суду міста Києва від 9 березня 2015 р. у справі № 757/13373/17-к щодо ПАТ «Дельта Банк».

З викладено вбачається причинний зв'язок між діями посадових осіб НБУ та завданою вкладнику шкодою, оскільки саме внаслідок цих дій/бездіяльності, вкладник не зміг повернути вкладені у банк грошові кошти, що є підставою для відшкодування заподіяної шкоди за рахунок держави в особі НБУ та звернення вкладника до суду з відповідним позовом.

Іншим способом захисту своїх прав є подання позовної заяви безпосередньо до акціонерів банку, які

володіють 10 і більше відсотками статутного капіталу. Звісно, позивачу (вкладнику) буде необхідно доводити суду те, що саме дії або бездіяльність акціонерів призвели банк до неплатоспроможності, але намагатися відсуджувати депозити у акціонерів варто. Таке право надано статтею 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність», в якій зазначено, що банк відповідає за своїми зобов'язаннями всім своїм майном відповідно до законодавства. Учасники банку відповідають за зобов'язаннями банку згідно із законами України та статутом банку. Власники істотної участі зобов'язані вживати своєчасних заходів для запобігання настання неплатоспроможності банку.

Для прикладу, візьмемо ПАТ «Банк Петрокоммерц-Україна», в якому НБУ було встановлено порушення вимог щодо ідентифікації банком пов'язаних сторін.

За повідомленням прес-служби НБУ, НБУ прийняв рішення визнати Івана Шехавцова та Олексія Крупія власниками істотної участі в банку, так як незалежно від формального володіння, вони здійснювали вирішальний вплив на управління та діяльність банку протягом березня 2015 р. – лютого 2016 р.. Таке рішення ухвалив Комітет Національного банку з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем 17 березня 2016 р.. Таким чином, на панів Шехавцова та Крупія поширюватимуться всі обов'язки та відповідальність, які за законом покладаються на власників істотної участі в банку.

Крім того, в Єдиному реєстрі судових рішень вже є розглянутий позов вкладника ПАТ «Всеукраїнський акціонерний банк» щодо повернення депозиту за рахунок акціонера - ухвалою Апеляційного суду

міста Києва від 5 липня 2016 р. у справі № 761/3002/15-ц зобов'язано власника банку – Олега Бахматюка особисто повернути вкладнику суму депозиту, що перевищує 200 тис. грн., які він отримав у вигляді компенсації від Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Таким чином акціонери банків, причетні до їх банкрутства, зобов'язані відшкодувати вкладникам (фізичним або юридичним особам) збитки у розмірі суми, що перевищує суми повернутих Фондом гарантування вкладів фізичних осіб на підставі статті 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Враховуючи те, що Конституцією України та чинним цивільним законодавством України кожному гарантується право на судовий захист своїх прав та інтересів, рекомендуємо вкладникам відстоювати свої права та намагатися подавати позови про відшкодування шкоди за рахунок Національного банку України; за рахунок власники істотної участі в банку, користуючись викладеною у цій статті інформацією.

При цьому, для зібрання інформації щодо Вашого банку, необхідної для подання позову до відповідних суб'єктів цивільних правовідносин, складання таких позовів та щодо захисту в судових інстанціях Ваших прав як вкладника банку, рекомендую звертатись до адвокатського бюро «Володимира Головача», яке вже має відповідну судову практику з цих питань.

Помічник адвоката

Адвокатського бюро "Володимира Головача",

Юрисконсульт АФ "Аналітик"

Вікторія Архипова